

D R I E P A S

Jaargang 6, nummer 1, april 1989

HISTORISCHE KRING DUIVEN, GROESSEN, LOO

COLOFON

De DRIEPAS is het verenigingsblad van de Historische Kring Duiven Groessen-Loo. Het verschijnt drie tot vier keer per jaar. Artikelen mogen alleen overgenomen worden na schriftelijke toestemming van de auteur en met bronvermelding.

Abonnementsprijs f. 10,-, voor postabonnees f. 12,50 per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op onderstaande bank- of girorekening.

Voor leden van de Historische Kring gratis. Losse nummers f. 4,00.

Het lidmaatschap van de Historische Kring bedraagt f. 20,00 per jaar, over te maken op postgiro 49 23 697 of Rabobank rekeningnummer 31.54.07.484 t.n.v. de Historische Kring Duiven Groessen Loo te Duiven

Secretariaat:

A.Th.J. Boss
van Dorth tot Medlertsraat 5
6921 AT D U I V E N

Redactie DRIEPAS:

W.F.W.M. van Heugten, Duiven
Th.M.J. Jonker, Loo

Redactiendres:

zie secretariaat Historische Kring

ISSN: 0921-5549

Omslag:

De Duivense pastorie.

Tekening bij een hinderwetaanvraag uit 1884

EEN AARDRIJKSKUNDIG WOORDENBOEK VAN NEDERLAND UIT 1877

"Het zal den schrijver van dit Aardrijkskundig Woordenboek de schoonste voldoening zijn, als zij, die aan zijn arbeid hunne hooggevaardeerde goedkeuring gehecht hebben, ook verder, bij het gebruik maken daarvan, ontwaren mogen, dat het zijn ernstig streven is geweest, een zoo volledig, zoo juist mogelijk werk te leveren."

Met deze adembenemende volzin van 48 woorden opent P.H. WITKAMP het Voorbericht van dit in 1877 uitgegeven boek (1). Wat hij daarin over onze drie dorpen vertelt, is aardig genoeg om aan u door te geven.

Op pagina 20:

"DUIVEN, gemeente in Gelderland, die, door Westervoort, Angerlo, Didam, Zevenaar, Pannerden, Bemmelen, Huissen omringd, eene oppervlakte van 3507 bunder beslaat, geheel uit Rijnklei gevormd. In 1822 had deze gemeente 2095 (2), in 1840 2493, in 1872 2649 inwoners, voor laatstgenoemd jaar onderscheiden in 2456 Rooms-Katholieken, 102 Hervormden en 1 Lutheraan (3). Zij bewonen drie dorpen: Duiven, Groessen en Loo, de buurt Nijegraaf, vele verstrooide landgoederen en boerenhoven, en bestaan hoofdzakelijk van den landbouw. Als deel der Lijmers volgde Duiven de lotgevallen van dit ambt, waarmede het in 1816 door Pruisen aan Nederland werd afgestaan.

Het dorp Duiven, reeds in 970 als Thumna vermeld, telde in 1840 732, in 1872 733 inwoners. Het bevat slechts één kerk, de oude parochiekerk, die den Rooms-Katholieken toebehoort. Het ligt aan den grooten weg van Arnhem naar Emmerich en heeft in de nabuurschap (zuidwaarts van daar) een spoorwegstation."

Op pagina 450:

"Groessen, dorp in de Gelderse gemeente Duiven, in 1840 met 1406, in 1872 met 1582 inwoners, in laatstgenoemd jaar onderscheiden in 1512 Rooms-Katholieken en 70 Hervormden. Het dorp heeft eene Rooms-Katholieke kerk met eene hoge spits. Het komt reeds in eene

oorkonde van 970, onder den naam Grese, voor."

Op pagina 750:

"Loo, dorp in de Gelderse gemeente Duiven, aan den Rijndijk, in 1840 met 242, in 1872 met 228 inwoners. De Rooms-Katholieke kerk is in 1874, met opoffering van ongeveer f. 40.000, vergroot."

Tellen we de aantallen inwoners van de drie afzonderlijke dorpen bij elkaar op, dan is het totaal 2543 inwoners. Ruim 100 minder dan 2649. "Zoo volledig mogelijk" mag zijn - Loo staat liefst 12 maal vermeld als buurtschaps- en dorpsnaam -, maar de opgegeven cijfers zijn niet "zoo juist". Duidelijk blijkt dat Groessen meer inwoners telde dan de twee andere dorpen samen. Maar dat is iedere inwoner van Groessen al lang bekend!

Th.M.J. Jonker, Loo.

1. Aardrijkskundig Woordenboek van Nederland, P.H. Witkamp, Amsterdam, 1877. Met dank aan mevr. E. Uffing-Bloemberg, Groessen
2. De Geldersche Volks-Almanak voor 1836 gaf op: 2022; zie DRIEPAS, jrg.1985, nr.1, p.7 ev.
3. De optelling van de drie godsdiensten levert echter 2559 inwoners op.

KLOKKEN IN DE GEMEENTE DUIVEN (DEEL 3)

Klokken in de St.Andreaskerk van Groessen

Ofschoon de Groessense kerk erg oud is en een oude geschiedenis heeft, is er over de klokken weinig bekend. De Groessense klokken-geschiedenis is pas vanaf plm. 1600 te reconstrueren.

Van voor die tijd is weinig of niets bekend. We mogen er wel van uitgaan dat er zeker vanaf de 15e eeuw klokken waren, maar hoeveel er waren, wie de klokken gegoten hadden en hoe groot ze waren zal altijd wel een raadsel blijven. Uit opmerkingen in het *Kerckenboeck tho Groessen*, dat zoals bekend omstreeks het midden van de 16e eeuw door pastoor Jacob Vallick werd geschreven, blijkt dat in die tijd drie klokken gebruikt werden. Deze werden simpelweg aangeduid als grote, middel en kleine klok; meer gedetailleerde informatie ontbreekt.

D e k l o k v a n 1 6 1 2

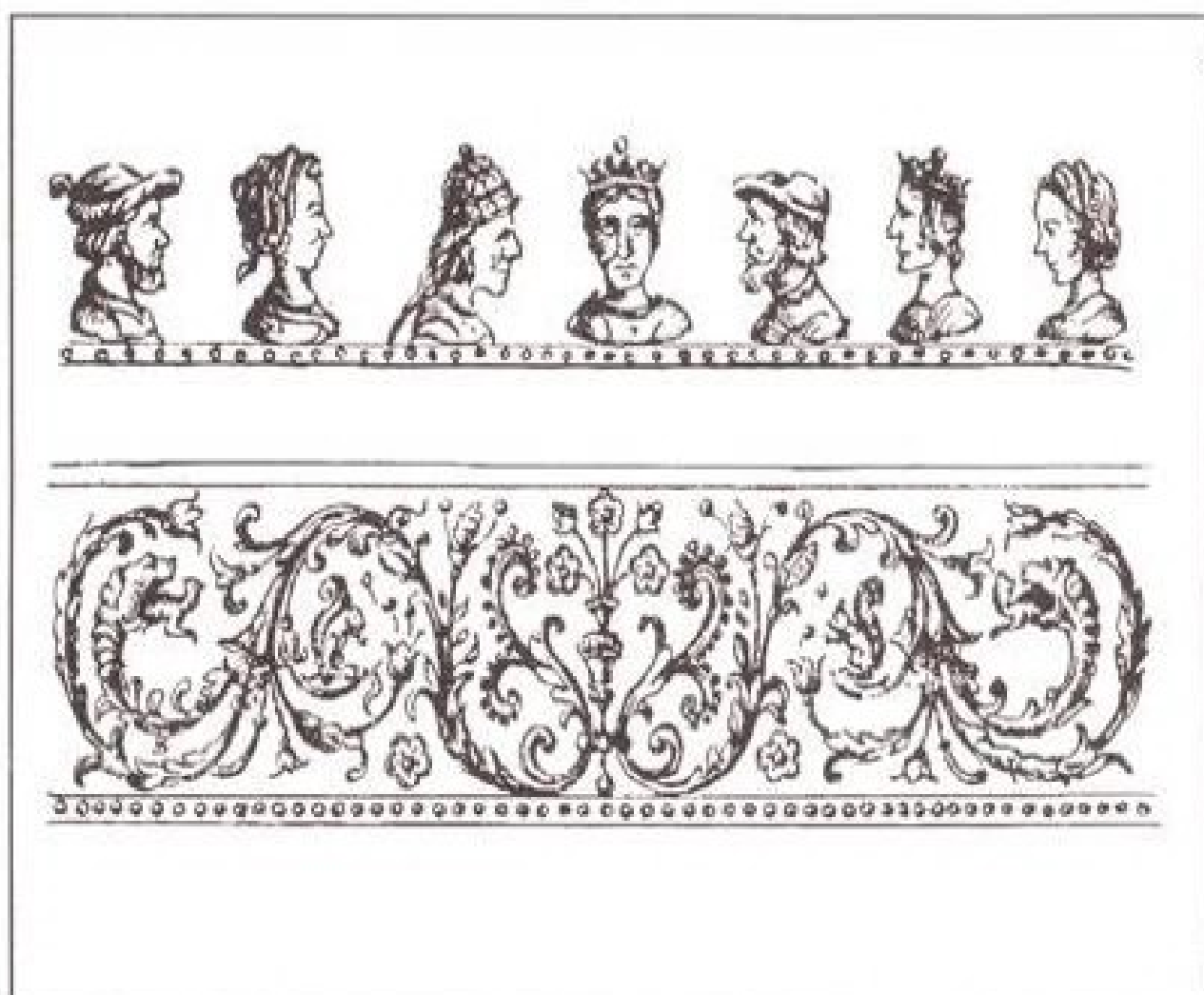
Voor de Tweede Wereldoorlog hingen in de Groessense toren twee klokken. De oudste en tevens de grootste stamde uit 1612 en had als opschrift:

DOER DEN NAME JHESUS ENDE DAT FVIER BIN ICK
GEVLOTEN. PETER VA TRIER HEFT MIJ GEGOETE. Ao
1612.

Het was de grootste klok in de gemeente Duiven met een middellijn van 124 cm en hoogte van 98 cm. De klok woog liefst 1260 kg.

Ofschoon van het gieten van de klok zelf en de directe aanleiding niets te achterhalen is, lijkt het niet onwaarschijnlijk dat de betrekkelijke rust na het ingaan van het Twaalfjarige Bestand in 1609 en de daarmee gestarte wederopbouw van de zwaar getroffen dorpen in de Liemers de directe aanleiding vormde. We kunnen rustig aannemen dat de aanwezige klokken tijdens de Tachtigjarige Oorlog en vooral tijdens de gevechtshandelingen om de Schenkenschans en het Huis Bergh door een van de oorlogvoerende partijen werden geroofd om

er geschut van te gieten. Latere bezetters van ons land, de Fransen om 1800 en in het recente verleden de Duitsers deden niet anders. Peter van Trier stamde uit het bekende klokkengietersgeslacht waarvan in het gehele Duits-Nederlands grensgebied klokken bewaard zijn gebleven. Genoemde Peter van Trier was in 1585 te Aken geboren en was de derde klokkengieter met die naam vandaar dat men hem meestal aanduidt als Peter (III). Na 1609, vermoedelijk omstreeks 1611/12, moet hij Aken verlaten hebben en naar Nijmegen gekomen zijn waar Johan van Trier een klokkengieterij had. Met deze Johan of Jan goot hij in 1611 een klok voor de kerk van Wychen.

Friezen op de Groessense klok van Peter van Trier. Tekeningen overgenomen uit Bijdragen en Mededelingen Gelre LX(1961).

De eerste klokken, die Peter van Trier geheel zelfstandig in het jaar 1612 gegoten heeft, waren die van Groessen en Hengelo (Gld). Wel moet hij gebruik gemaakt hebben van de Nijmeegse gieterij en de daar aanwezige gereedschappen en mallen. Zo vond klokkenkenner A. Dorgelo dat de randversieringen op de klokken van Groessen en Hengelo (Gld) dezelfde waren als die op de klokken van Noorde-loos en Hillegersberg bij Rotterdam, gegoten door Johan van Trier in 1612 resp. 1613.

Deze Groessense klok had verschillende ornamenten en friezen, die door A. Dorgelo beschreven zijn. De meest opvallende ornamenten-fries bestond uit een rijtje mensenkopjes waartussen men een koning en de paus herkende. Een tweede, bijzonder fraai ornament was in renaissancestijl: een bloemvaasje als centraalmotief tussen symme-trisch geplaatste bloemenranken, die eindigden in drakenkoppen. Eveneens trof men tussen de ranken eekhoortjes aan.

D e k l o k v a n 1 6 9 2

De enige oude klok, die thans nog in de Groessense toren hangt, stamt uit 1692. Hij werd door Gerhart (Gerrit) Schimmel gegoten, heeft een diameter van 106 cm, is 80 cm hoog en weegt 640 kg. Het randschrift luidt:

SANCTUS ANDREAS PATRONAS ECCLESIAE GRUSENSIS
ORET PRO EA H.GISBRT VERMEHR PASTOR ARNOLD
BOERBOOM / SCHOLTUS AELBERT YORIS ENDE HEN-
DRICK RENSEN KERCKMEYSTERS IN DE TYDT ANNO 1692
DEN 9 MEY & / GERHAT SCHIMMEL ME FECIT DAVENTRI-
AE DOOR ORDER VAN HENDRICK BROUWER &.

In vertaling:

Sint Andreas patroon van de Groessense kerk, bidt voor haar. H.Gijsbert Vermehr, pastoor; Arnold Boerboom, schout; Albert Yoris en Hendrick Rensen, kerkmeesters in de tijd. Anno 1692 de negende mei Gerhard Schimmel van Deventer maakte me in opdracht van Hendrick Brouwer.

De namen op de klok verdienen nadere toelichting. Pastoor Gijsbertus Vermeer stamde uit het toenmalige Kleefse dorpje Hulhuizen bij Gendt (Betuwe). Na de dood van Arnoldus van de Kerckhoff in november 1688 volgde hij hem op als pastoor te Groessen. Hij overleed op 29 oktober 1709.

De andere namen spreken voor zich. Arnoldus Boerboom was in die tijd de schout. Hij was gehuwd met Geertje Jansen en later met Margriet van de Kerckhoff. We komen hem ook tegen als kerkmeester. Albertus Joris en Hendrik Rensen waren op het tijdstip van de klokkengietering nog niet lang kerkmeester. Hun namen komen als zodanig pas sinds 1686/88 voor. Wie precies Hendrik Brouwer was en wat zijn rol in deze, is thans niet meer na te gaan.

Klokkengieter Gerrit Schimmel moet rond het jaar 1640 geboren zijn te Ochtrup in het West-Munsterland. Omstreeks 1660 is hij naar Deventer gegaan en werkte in de klokkengieterij van Ter Horst. Van Schimmel zijn een twintigtal klokken bekend, vooral in de IJsselstreek (o.a. Deventer, Dieren, Hattem, Wijhe, Diepenveen) en Holland (Edam, IJpendam).

1966: de drie Groessense klokken afgeleverd bij de kerk. (foto J.te Wilt, Groessen).

De Groessense klok is zijn enige in het voormalige Land van Kleef. De achtergronden van het gieten van deze klok zijn niet geheel duidelijk. Uit een oude akte blijkt dat Schimmel een bestaande (gebarsten ?) klok opnieuw heeft gegoten. Deze akte, gedateerd 19 februari 1692, meldt namelijk dat de kerspellingen van Groessen samen met die van het Leuven en de Husselarij (*Hoesselt*) een weitje verpachtte voor 30 jaar aan een zekere Jacobus Ravens voor een bedrag van fl 1200. Het weitje lag in de Husselarij ("Hoesseltsche Gemeente") nabij de Loowaard, "over den dijk". Uitdrukkelijk is daarbij vermeld dat een gedeelte van de opbrengst bestemd was voor het vergieten van de klok in de Groessense kerk was.

Precies een week voor de op de klok vermelde datum, namelijk op 2 mei 1692 voltooide de Groessense organist Jan Tool de thans nog bestaande kopie van het Kerckenboeck. Is er een samenhang tussen het gieten van de klok en het voltooiën van het afschrift van het Kerckenboeck ? Opvallend is wel dat onder pastoor Hendrik Vermeer een zekere opleving van het kerkelijk leven te constateren valt. De Groessense monstrans van Rabanus Raab, de kopie van het Kerckenboeck en de klok van Schimmel getuigen daarvan.

De nieuwe klokken uit 1966

De beide klokken uit 1612 en 1692 werden eind 1942 door de Duitsers gevorderd. Ze werden op 29 december 1942 naar de klokkenopslag te Tilburg vervoerd. Van te voren heeft H.J. Driessen, thans woonachtig te Druten, gipsen afdrukken van de versieringen op de klokken gemaakt. Ze werden in de kelder van de kerk opgeborgen en zijn daar helaas door het vocht verloren gegaan.

De kleine klok uit 1692 is al spoedig na de bevrijding teruggekomen. In 1966 goot klokkengieter Petit & Fritsen te Aarle-Rixtel twee nieuwe. Dat zijn:

1) een klok van 300 kg met als opschrift:

Ik roep de levenden; De doden luid ik uit.

2) de zogenaamde Johannes-klok van 500 kg met het opschrift:

Mijn voorganger werd in de oorlog geroofd. Ik, Johannes bied u thans mijn diensten aan. God zij geloofd.

Bij deze gelegenheid werd ook de klok uit 1692 onder handen genomen en bijgesteld.

Beide nieuwe klokken werden 1966 door pastoor Ydema gewijd en samen met die van 1692 in de toren gehangen.

D e s a c r i s t i e - k l o k

Bij de sacristiedeur hangt in een mooi klokkestoeltje een klok zonder opschrift. Het werd in 1884 geschonken door mej. Johanna Wolters en kostte toen ongeveer 40 gulden.

Een schenking voor een klok uit 1891 is thans niet meer geheel thuis te brengen. In dat jaar schonken familieleden van pastoor A.A.H. Gerrits ter gelegenheid van de eerste uitbreiding van de kerk diverse bedragen. Een bedrag, groot fl 25,- was bestemd voor een angelusklokje.

(wordt vervolgd)

W.F.W.M. van Heugten, Duiven

Opmerking

De gegeven afmetingen en de opschriften van de klokken zijn afkomstig uit de opgave van de heer H.J. van Nieuwenhoven, Rijksadviseur voor Klokken en Torenuurwerken te Blaricum. Speciale dank aan de heer J.Th.M. Giesen van het archief te Zevenaar en de heren J. te Wilt te Groessen en H.J. Driessen te Druten voor inlichtingen over personen en situaties.

Geraadpleegd

A. Dorgelo: De klokkengieters van Trier en hun werk, *Bijdragen en Mededelingen Geire LX* (1961), p.26,32

M.M. Doornink-Hoogenraad: Deventer klokkengieters en hun gieterij, in: *Versl. en Meded. O. R. en Gesch* 57 (1941), p.101-106.

OudArchief Zevenaar: Gezinsbladen

W.Zondervan: Excerpten volontaire protocollen.

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK IN DUIVEN IN 1988

In 1988 zijn op drie plaatsen in Duiven een aantal interessante vondsten gedaan die wat meer zicht geven op de bewoning in Duiven in de middeleeuwen. De vondsten zijn gedaan op de Woerd, in de bouwput voor het nieuwe gemeentehuis en aan de zuidkant van de spoorlijn.

De vondsten op de Woerd

De aanleiding voor de waarnemingen op de Woerd waren de voorbereidingen voor huizenbouw op een van de laatste nog niet bebouwde stukjes van de Woerd, niet ver van de havezathe "De Magerhorst". Ten tijde van de waarnemingen, in augustus 1988, waren er sleuven gegraven ten behoeve van het leggen van een aantal leidingen. Op enkele plaatsen is in de wand van deze sleuven de bodemopbouw bestudeerd.

Geconstateerd werd dat er hier sprake is van een donkere bovenlaag van 1m10 dikte, bestaande uit "teelaarde". Dit is niet verwonderlijk gezien de naam "de Woerd" die duidt op een verhoogd bewoningsterrein. Meestal is zo'n ophoging geleidelijk tot stand gekomen. Ze is het gevolg van de bewoning en het agrarisch gebruik gedurende een aantal eeuwen. We hebben kunnen vaststellen dat dat ook hier het geval is. In de onderste lagen van het donkere bodempakket vinden we alleen schervenmateriaal uit de 10e tot 12e eeuw. In die tijd zal er hier intensieve bewoning ontstaan zijn. Dat blijkt ook uit enkele ingravingen in het gele zand onder de donkere laag. In een van deze verkleuringen, mogelijk een paalgat van een hut of boerderij, werden scherven uit de 10e en/of 11e eeuw aangetroffen.

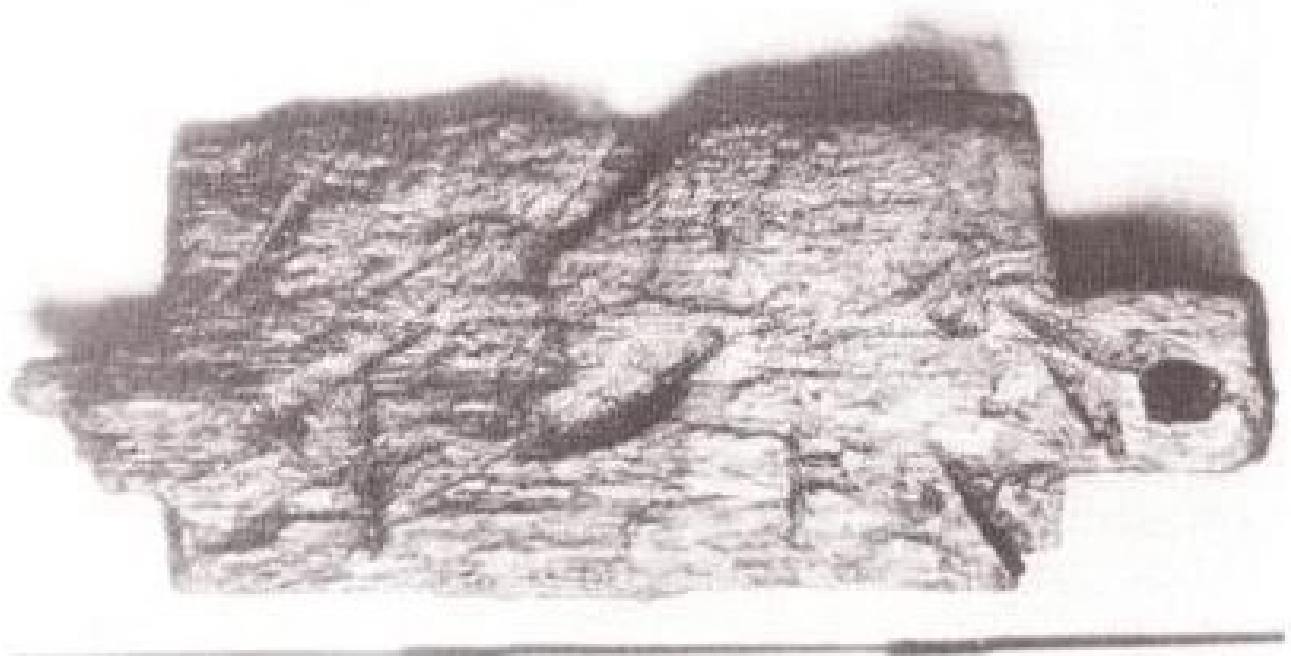
Er zijn ook enkele oudere potscherven gevonden. Het betreft een scherf van een Romeinse amfoor en twee Karolingische scherven (ca. 7e tot 9e eeuw). Ze zijn niet voldoende bewijs voor bewoning ter plaatse maar weerspiegelen ongetwijfeld bewoning in de Romeinse tijd en in de vroege middeleeuwen op niet al te grote afstand.

Het schervenmateriaal uit de 10e tot 12e eeuw is in ruime mate gevonden (afb. 1). Materiaal uit de 13e-15e eeuw (blauwgrijs aarde-

Afb.1. Enkele scherven uit de 10e-12e eeuw, afkomstig van de Woerd

Afb.2. Het bewerkte hout dat in de waterput aangetroffen werd.

bewoning ter plaatse, dus op de plaats waar zich thans nog de kern van Duiven bevindt.

Door de snelle voortgang van de bouwactiviteiten is er geen gelegenheid geweest om de waterput te fotograferen. Voor zover we hebben kunnen nagaan zijn de restanten van de waterput niet verwijderd en bevinden deze zich nog onder het nieuwe gemeentehuis van Duiven.

Duiven-Zuid.

Met het oog op de aangevangen planologische activiteiten ten zuiden van de spoorlijn werd in 1988 een archeologische verkenning uitgevoerd. Tot het gevonden schervenmateriaal hoort ook hier een Badorf-scherfje (ca. 8e eeuw). Dit scherfje zal waarschijnlijk te maken hebben met de nederzetting "Alatinge" die ook al in de 9e eeuw vermeld wordt en waarvan de "Eltingerhof" wellicht de kern geweest is. Overigens ziet het er naar uit dat op de archeologisch interessante terreinen geen woningbouw gepleegd zal worden. Daarom worden in Duiven-Zuid geen belangrijke vondsten bij de bouwactiviteiten verwacht.

J.G.M. Verhagen, Zevenaar.

HET SPOOR VAN KOCH

In DRIEPAS, jaargang 3, nummer 3, december 1988, stelde Th.M.J. Jonker zich de vraag of ene in de jaren tachtig van de vorige eeuw naar Amerika geëmigreerde 'Joseph Koch' wellicht familie was van de bekende Loose familie Koch, waarvan ook een aantal leden de grote oversteek heeft gemaakt.

Een begin met het spoorzoeken naar een mogelijke verwantschap wordt in deze bijdrage geleverd.

Jan Willem Conrad Koch (1825-1913) had uit zijn huwelijk met Wilhelmina Korten (1826-1892) negen kinderen, waarvan er tenslotte vier naar Amerika emigreerden. In 1884 vertrokken Theodor F. en Heinrich W. Koch en in 1888 volgden Frederik F. en Louis C.J. Koch.

In feite moeten we dus vier sporen gaan volgen. Traditiegetrouw beginnen we met de oudste zoon.

Theodor Frederik Koch

was geboren op de Loowaard op 1 april 1854. Hij volgde schoolopleidingen in Arnhem en Duitsland en ontwikkelde zich tot een ondernemend iemand. In 1884 besloot hij naar de Verenigde Staten te emigreren, hij begon daar met 50 Holsteiner koeien. Hij verkocht ze echter en stapte over in de grondspeculatie. Hij kocht en verkocht braakliggende gronden in Minnesota aan nieuwe kolonisten.. Maar niet alleen de verkoop, ook de kolonisatie had zijn volle aandacht. In Chippewa County stichtte hij in 1887 Clara City, genoemd naar zijn vrouw.

Op 12 april 1887 was hij te Hemer getrouwd met de 21-jarige Clara Dorothea Hoeborn (1866-1958), aldaar geboren dochter van het emigranten-echtpaar Heinrich Hoeborn en Lina Schwieder.

In 1904 kreeg hij als dank voor zijn activiteiten in Minnesota van H.M. Koningin Wilhelmina een Delftsblauw bord met daarop de havezathe 'Loowaard', zijn geboortehuis, met het onderschrift:

"O Haus Looward, O Heimats Ort
Wie bist du mir so lieb
Trieb auch das Schicksal mich hin fort
Die Lieb zu dir, sie blieb"

Theodore Frederick Koch, zoals hij zich later noemde, stierf te New Braunfels (Texas) op 19 september 1940.

Kinderen van Th.F. Koch en C.D. Hoeborn

1. Elfrieda J.E.S. Koch
geb.: Chicago (Ill.), 09-10-1888
huw.: Dresden, 16-06-1912, dr. R.O. Rabbethge, dir.suikerfabrikant.
st. : Klein Wanzleben, 17-11-1913
2. Theodore Willem (Henry) Koch
geb.: St Paul (Minn.), 20-08-1891, makelaar
huw.: Evanston (Ill.), 18-06-1927, Florence Belle Heath
st. : St. Paul (Minn.), 17-05-1962
N.B. één zoon: Theodore W.H. Koch,
geb.: St. Paul, 03-04-1936, musicus
3. Walter Roosevelt Koch
geb.: St. Paul (Minn.), 15-04-1906, advocaat
huw.: Brooklyn (NY), 02-01-1937, Gertrude Virginia Park
st. : Austin, november 1973
N.B. drie kinderen: James T. Koch, geb.: 04-12-1939
Elisabeth A. Koch, geb.: 18-04-1942
Virginia M. Koch, geb.: 12-03-1945

Dit interessante spoor van de oudste zoon vertelt ons veel over de kolonisatie van Minnesota in het laatst van de negentiende eeuw, maar brengt ons niet in relatie met de Koch's in Ghent (Minn.).

Het tweede spoor is van Heinrich. Dat begint eveneens met de emigratie naar de USA in 1884.

C

C

EEN PAAR OUDE FOTO'S

Maria-school, schooljaar 1947/48

Deze foto toont de zesde klas van zuster Jean Louis, schooljaar 1947/48. Het waren moeilijke jaren waarin nauwelijks iets te krijgen was. Dat gold niet alleen voor schoolmiddelen, maar ook voor kleding en schoeisel. Zoals op deze foto is te zien droegen de meeste kinderen klompen. Het meisje links voor op de foto (Joke Straatsma) vond die klompen waarschijnlijk minder charmant en gaf er de voorkeur aan om op haar klompslofjes op de foto te komen. De foto werd gemaakt voor de oude Maria-school achter het St.Josephklooster.

Op de achterste rij staan (v.l.n.r.):

Mientje Wieleman, Trees Willemsen, Marie Willemsen, Annie Otten, Thea Verhoeven en Treesje Reuling;

op de voorste rij (v.l.n.r.):

Joke Straatsma, Doortje Wacki, Gerda Dieker, Stien Willemsen, Fia Spaan en ? Nijland.

Station Groessen

Op 15 mei 1935, bij het ingaan van de zomerdienst, werd de spoorweghalte Groessen opgeheven en kreeg het dorp een busverbinding met Arnhem en Zevenaar. Deze spoorweghalte was gelegen bij de overgang aan de Heiliglandsestraat. Op de foto het haltegebouwtje met een aantal mensen. De beide spoormannen zouden Florissen (rechts) en Moorman (derde van links) zijn. De namen van de overige personen zijn nog niet achterhaald, al mag worden aangenomen dat minstens een van de dames op de foto van de familie Kruis is. Deze familie woonde in het huis aan de overkant van de Heiliglandsestraat, thans familie Polman. De op 3 december 1988 overleden Bertha Kruis was de laatste overwegwachteres.

Het gebouwtje stond aan de Groessense kant van de spoorbaan. In de linkerzijwand (niet zichtbaar) was een loket voor de kaartverkoop. Aan weerszijden van de spoorbaan lag een verhoogd perron met daarop een houtenabri. De overweg was beveiligd met houten spoorbomen die met de hand moesten worden bediend.

Wanneer de foto is gemaakt is eveneens onbekend. De Historische Kring houdt zich voor verdere inlichtingen aanbevolen.

Jan te Witt, Groessen

VERENIGINGSNIEUWS

AGENDA

- 20 april 1989: jaarvergadering in de Ronde Rik, huize Thuvine;
- 3 juni 1989: jaarlijkse excursie naar Zutphen;
- 9 sept. 1989: landelijke open monumentendag;
- 5 of 12 okt. 1989: lezing over veldnamen (onder voorbehoud).

DRIEPAS in een grotere letter

Van verschillende kanten bereikten ons de verzuchting dat de artikelen in DRIEPAS interessant zijn maar moeilijk te lezen door de kleine letters. Graag spelen we hierop in en zullen ingaande dit nummer van DRIEPAS een grotere letter gebruiken.

Zaadmijten, zaadbergen, hooibergen

Nog niet zo heel lang geleden waren er bij de meeste boerderijen opslagplaatsen waar het (ongedorste) koren of het hooi bewaard werden. De naam van dergelijke opslagplaatsen varieerden van plaats tot plaats, maar meestal komt het neer op: zaadmijt (in het Liemers dialect "zoadmiet"), zaadberg of hooiberg.

Bij de meest primitieve vorm werden op een ondergrond van takkenbossen ("schrantzebossen") de garven opgestapeld en afgedekt met roggestro. De vorm van deze "miet" was zodanig dat het regenwater er afliep. Er bestonden ook vaste opslagplaatsen. De meest bekende vorm bestaat uit een paal van zo'n 7-8 meter hoog waaromheen een dak van stro of riet omhoog of omlaag bewogen kan worden afhankelijk van de hoeveelheid die men bergen moest. Luxere vormen hadden een dak dat tussen vier palen op en neer bewogen kon worden.

In de dialectgroepen in Duiven en Groessen houdt men zich op dit moment bezig met een vragenlijst van het Staring Instituut, waarbij

alle mogelijke dialectgegevens hierover gevraagd worden. Wie kan hen aan foto's van "zaodmieten" helpen? We gaan er van uit dat ze zeker op boerderijfoto's, die zo'n 30 jaar of langer geleden genomen zijn, te zien zullen zijn. We zijn in eerste instantie alleen vooral geïnteresseerd in de vorm en de plaats. In een later stadium zouden we graag een kopie van de foto willen maken. Graag uw reacties aan:

Willem Brands, Rijksweg 37, Duiven (tel. 08367-61847)

Rondzendmap

Wilt u zich op de hoogte houden van recente publikaties van o.a. onze zusterverenigingen, meldt u zich dan als deelnemer voor onze (gratis) rondzendmap bij het secretariaat van de Historische Kring!

Oproepen

Zoals bekend functioneert binnen de Historische Kring een aantal werkgroepen. Een vereniging als de onze is pas een levende vereniging, als het gonst van de werkgroepactiviteiten. Willen we dat zo houden, dan moeten de leden er van tijd tot tijd weer eens op attent gemaakt worden. Onze naambekendheid mag niet louter voortkomen uit onze sceptische kijk op gemeentelijke Hartplannen.

De volgende werkgroepen vragen dringend om versterking van hun gelederen.

Ten eerste de werkgroep "inventarisatie boerderijen", die op verzoek van de Stichting Historisch Boerderij Onderzoek (S.H.B.O.) te Arnhem vastlegt waar in de gemeente Duiven nog oude boerderijen aanwezig zijn. Tot de werkzaamheden behoort het beschrijven - volgens een standaardformulier - van de uiterlijke verschijningsvorm van de boerderij en het erf. Geïnteresseerden, die zich met deze arbeid, waarvoor echt geen speciale bouwtechnische kennis vereist is, willen bezig houden, kunnen zich in verbinding stellen met mevr. R. Biermans-van Dongen, Ploenstraat 30, Duiven, tel. 08367-63036.

Een tweede, zeer recent ontstane werkgroep wil zich wijden aan de bewoningsgeschiedenis van oude boerderijen. Daartoe gaat men zich verdiepen in de gegevens uit het kadaster, bevolkingsregisters,

volkstellingen, kaartmateriaal, eventueel ook bidprentjes (wie heeft wat?). Wie dit een interessante bezigheid vindt, kan contact opnemen met de heer M. Sweers, Bergvrede 146, Zevenaar, tel. 08360-32957.

Wilt u meer informatie hebben over andere bestaande werkgroepen dan kunt u zich altijd in verbinding stellen met het secretariaat van de Historische Kring.

Jaarvergadering

Noteert in uw agenda, dat op 20 april 1989 de jaarvergadering van de Historische Kring zal plaatsvinden. Voor de pauze, in het huishoudelijk gedeelte, komt o.a. een *contributieverhoging* met f 2,50 m.i.v. het verenigingsjaar 1990 aan de orde. Na de pauze, in het openbare deel van de bijeenkomst, zal de ons reeds bekende heer Ab Hendriks uit Zevenaar een dialezing met als titel "Liemers Kerkepad" verzorgen. Uitnodiging en agenda zullen bijtijds worden toegezonden.

Voorts kondigt het bestuur bij deze aan, dat m.i.v. 1 januari 1990 de abonnementsprijs voor de DRIEPAS f 10,00 p.j. zal bedragen. Leden zowel als abonnees, die ons tijdschrift per post krijgen toegestuurd, zal f 2,50 p.j. méér worden gevraagd. De prijs in de losse verkoop blijft gehandhaafd op f 4,00 p.st.

Lezing over en in de Liemerse streektalen

Bijna twintig belangstellenden hebben op de mistige dinsdagavond van 31 januari 1989 de weg gevonden naar het Groessense Dorps-huis om naar de bekende dialectspreker en -zanger Frans van Gorkum te luisteren. Allereerst mochten de aanwezigen, naar later bleek, hun appreciatie van het dialect toetsen aan vijf dialectisch en min of meer A.B.N. gesproken (vrijwel) identieke teksten. Opmerkelijk is, dat ook dialectsprekenden iemand, die A.B.N. spreekt, maatschappelijk hoger waarderen. Terwijl, zo betoogde Frans van Gorkum, de gesproken streektaal veel oorspronkelijker is dan het zgn. A.B.N., een term die hij overigens graag inruilde voor A.G.N.

= Algemeen Gangbaar Nederlands. De term A.B.N. suggereert immers, dat iemand die afwijkt van deze standaard niet beschaafd zou spreken. Streektaal is geen "plat"-Nederlands, maar een zeer oude cultuur-uiting, ouder dan het A.B.N., dat sinds de 16e en 17e eeuw geleidelijk is ontstaan uit een Westnederlandse streektaal, het Hollands. Dialectsprekenden mogen met recht trots zijn op "hun" dialect. Het is jammer, dat de streektaal steeds minder bekend is bij de jongere generaties. Een onderzoek in Vorden heeft uitgewezen, dat een meerderheid van de ouderen wél met elkaar, maar nog slechts een minderheid van hen met de kinderen in dialect spreekt. Te vrezen valt, dat het hier niet veel anders zal zijn. Na de pauze vergastte Frans van Gorkum zijn gehoor op enige proeven van zijn dicht- en verhaalkunst. Hiermee bewees hij overtuigend, dat het dialect heel geschikt is om gevoelig, subtiel en poëtisch gedachten onder woorden te brengen.

Al met al een avond, die een "riem onder het hart voor het dialect" is geworden; aan Frans van Gorkum zal het niet liggen!

Th.M.J. Jonker, Loo.

Jaarlijkse excursie naar Zutphen

Op zaterdag 3 juni a.s. organiseert de Historische Kring een excursie naar Zutphen. Het programma is als volgt

13.00 uur Verzamelen parkeerplaats tegenover C.C.O.G.

14.00 uur Geleid bezoek aan de Walburgiskerk en aan de Librije.

15.00 uur Stadswandeling onder leiding van een VVV-gids.

De deelname is voor leden gratis. Introducees zijn van harte welkom maar van hen wordt wel een bijdrage van fl 4,50 gevraagd. Kosten van vervoer en eventuele consumpties zijn voor eigen rekening. Opgave voor deelname bij het secretariaat.

De Liemers op bedevaart

In september en oktober wordt in het Liemers Museum te Zevenaar een tentoonstelling gehouden over de bedevaarten die men vanuit de Liemerse plaatsen hield naar o.a. Kevelaer. Ook wordt aandacht besteed aan de plaatselijke bedevaarten naar Oud-Zevenaar, Hoog-Elten en Loo. Binnenkort zullen er in de pers oproepen verschijnen waarin gevraagd wordt om inlichtingen, foto's en voorwerpen. Nadere inlichtingen bij het Liemers Museum, Stationsplein 4 te Zevenaar, tel. 08360-33615 of bij het secretariaat van de Historische Kring.

Landelijke Open Monumentendag

Op zaterdag 9 september wordt wederom de Landelijke Open Monumentendag gehouden. Ook in de gemeente Duiven zullen monumenten opgesteld worden. Nadere gegevens volgen nog.

Adreswijzigingen

Indien u verhuist, geeft u dan a.u.b. ook een *adreswijziging* door aan het secretariaat van de Historische Kring.

INHOUDSOPGAVE

Th.M.J. Jonker:

Een aardrijkskundig woordenboek van Nederland uit 1877. 1

Dr. W. van Heugten:

Klokken in de gemeente Duiven; deel 3: St.Andreaskerk
van Groessen. 3

Drs. J.G.M. Verhagen:

Archeologisch onderzoek in Duiven in 1988. 9

Dr. G.B. Janssen:

Het spoor van Koch. 13

Een paar oude foto's 18

Verenigingsnieuws 20